

LIEFDE IN TIJDEN VAN OORLOG

Die Walküre in de regie van Robert Carsen te Keulen

door Jos Hermans

Een tentenkamp bij valavond. Soldaten lopen af en aan in de schijnende koplampen van een militair voertuig. Jerrycans en kisten vol munitie worden aangesleept. Wagners prelude tot Die Walküre krijgt het heiligschennende gezelschap van blaffende honden. Sneeuw dwarrelt onverstoorbaar naar beneden. Gevat tussen de blote muren van de technische schacht van de toneeltoren en gehuld in een grauw en oninteressant licht dat elke theaterillusie lijkt te smoren, werkt Hundings tentenkamp eerder anekdotisch, het opgeroepen oorlogstafereeltje eerder braaf en onschuldig als in een film van Steven Spielberg. De wereld lijkt overspoeld door een stammenoorlog en plastische verwijzingen naar oorlogsgeweld beheersen het scènebeeld doorheen de hele voorstelling: het militaire kamp van krijgsheer Hunding voor het eerste bedrijf, een uitgebrande jeep in een sneeuwlandschap voor Siegmunds doodsaankondiging van het tweede bedrijf, een slagveld van diepgevroren, dode helden voor het derde bedrijf. Het oorlogstumult schept een existentieel kader waartegen het Wälsungenpaar zijn korte maar hevige liefde beleeft. Hun duetten zijn als oefeningen tot passionele liefde in battledress. Die wordt slechts heel geleidelijk maar zeer geloofwaardig opgebouwd. Carsen maakt geen erotische showcase van het eerste bedrijf. Dat is een verdedigbare optie maar de muziek, door zijn zinnelijkheid uniek in het gehele oeuvre van de erotomaan Wagner, spreekt mijns inziens toch een andere taal.

Het tweede bedrijf opent met een beangstigend beeld van de duale maatschappij. Likkende vlammen van een open haard wekken de schijn van burgerlijke geborgenheid. Het stulpje waarin de zich onrechtmatig verrijkte Wotan heeft verschanst, moet door militairen worden bewaakt en toont zijn betwistbare smaak: Chinese kasten, gelakte tafeltjes, designcanapés, twee lelijke doeken aan de wand, in de hoek een vleugelpiano waar nooit iemand op speelt. Het is het interieur van een rijke tycoon die niettegenstaande zijn rijkdom niet in staat is om zich met kunst te omringen. Van liefde tussen beide echtelieden is geen sprake meer. Fricka speelt hoog spel en krijgt haar zin. Haar duel met Wotan levert de sterkste scène op van de voorstelling niet in het minst omdat ze door Doris Soffel zo voortreffelijk wordt ingevuld. Carsens meest originele idee komt aan het einde. De Walküren, wezens die slechts contact hebben met mannen als ze dood zijn, gaan gekleed in een cocktailjurk, dragen halfhoge hakken en oefenen hun hyena-blik op de gesneuvelde helden. Wakker gekust door hun macaber-erotische kussen verrijzen zij als zombies en verlaten in een spookachtige choreografie het toneel langs de ladders van de technische schacht.

Van een vernieuwende opvatting van de Ring kan geen sprake zijn. Carsen heeft zich alleen laten verleiden tot het bedenken van enkele geslaagde, hedendaagse beelden maar heeft voor het overige een erg traditionele voorstelling afgeleverd. Van een door-

dachte personenregie is nauwelijks sprake. De acteurs lijken weinig meer te hebben meegekregen dan de dramaturgie die ze in zichzelf ontdekken. Dat levert voor sommige acteurs betere resultaten op dan voor andere. Christopher Ventriss en Nina Stemme laten weinig wensen open. Doris Soffel, supervrouwelijk in haar modieuze mantelpakje, geeft de beste all-round prestatie, een goed bestudeerd karakterportret van de "rijke weduwe". Alan Titus blijft de statische figuur van Rheingold die tot weinig meer in staat is dan een uithaal met zijn wandelstok of een snelle draai rond zijn as. Het verdwijnen van de speer, die zo'n belangrijk deel uitmaakt van Wotan's bewegingsdramaturgie leidt tot een merkbare reductie. Vaak bezorgde het mij heimwee naar een regie à la Robert Wilson.

Doris Soffel beschikt niet meer over een stem die over alle registers is gladgestreken maar ze is rijk aan expressie en ze laat een voorbeeldige projectie horen. Nina Stemme zal door haar kleine gestalte en haar kinderlijke look wellicht niet de grote carrière maken die voorbestemd is voor persoonlijkheden die de grote tragische heldinnen weten te incarneren en dat niettegenstaande de onmiskenbare kwaliteit van de stem, haar muzikaliteit en haar geschiktheid voor het Wagnervak. Ventriss slanke tenor moet het zonder baritonaal fundament stellen, een gebrek dat wellicht op latere leeftijd zal verbeteren. Daardoor ontbreekt het hem aan slagkracht voor de Wälse-roepen en de finale "Wälsungenblut"-uithaal. Maar op geen enkel moment lijkt hij zich te moeten forceren en hij slaagt erin de partij perfect te declameren. Kristinn Sigmundson is een weinig boeiende persoonlijkheid die Hunding onvoldoende profiel weet te geven. Dat geldt in nog grotere mate voor Renate Behle die daarenboven haar niet-aflatende best moet doen om de desastreuze gebreken van haar stem te verdoezelen. Dat lukt haar slechts met mate. In het gezelschap van Behle is het finale duet met Wotan dan ook telkens weer een pijnlijke ervaring. Dat kon ook Allan Titus niet verhelpen. Titus is niet de beste Wotan van de planeet maar een soliede bas die ondertussen enigszins met zijn rol is vergroeid en de belangrijke accenten van zijn partij overtuigend weet te plaatsen.

De akoestiek van het theater is ronduit slecht te noemen. Zij verhindert een goede projectie van alle stemmen. Alleen echt goed gefocuste stemmen komen er doorheen. Jeffrey Tate hield gematigde tempi aan en het Gürzenich-orkest wist de partituur te laten ademen. Het koper klonk soms brutaal, zelfs een beetje vulgair, hetgeen het beste laat verhoppen voor Siegfried.

Oper der Stadt Köln, 30 december 2001